

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

PASTORALNO-TEOLOŠKE IMPLIKACIJE O ZAJEDNICI
VJERA I SVJETLO

Diplomski rad

MENTOR:

doc. dr. sc. Stanislav Šota

STUDENT:

Nikolina Šarić

Đakovo, 2020.

Sadržaj

Sažetak	2
Summary	3
Uvod	4
1. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I OSOBE S INVALIDITETOM	5
1.1 Odnos prema bolesnicima u Starom zavjetu	7
1.2 Isusov odnos prema bolesnicima u Novom zavjetu	8
1.3 Djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom u dokumentima Crkvenog učiteljstva	10
2. UTEMELJITELJ ZAJEDNICE ARKA I VJERA I SVJETLO	14
2.1 Zajednica <i>Arka</i>	15
2.2 Nastanak i narav zajednice <i>Vjera i svjetlo</i>	16
2.3 Djelovanje zajednice <i>Vjera i Svjetlo</i>	19
2.4 Struktura zajednice <i>Vjera i svjetlo</i>	23
3. ZAJEDNICA VJERA I SVJETLO U HRVATSKOJ	26
3.1 Zajednice <i>Vjera i svjetlo</i> u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji.....	27
3.2 Aktualizacija jednog susreta zajednice <i>Vjera i svjetlo</i>	28
Zaključak	30
Bibliografija:	31

PASTORALNO-TEOLOŠKE IMPLIKACIJE O ZAJEDNICI VJERA I SVJETLO

Sažetak

Autor rad započinje razlikovanjem pojmova i donosi važnu jezičnu promjenu kojom se potiče želja da se posvjedoči da je osoba s teškoćama u razvoju prije svega osoba koju treba poštovati. Na Isusovom primjeru kroz Biblijske tekstove najbolje možemo učiti kako se s ljubavlju odnositi prema najpotrebitijima. Crkveno učiteljstvo stavlja važan naglasak na dostojanstvo svake ljudske osobe te ujedno čovjeku pokazuje smisao njegove vlastite egzistencije, to jest najdublju istinu o čovjeku.

Rad analizira život zajednica Arka i Vjera i svjetlo od njihovih početaka, sve do danas. Ovim radom, autor nastoji približiti način djelovanja ovih zajednica te pokazati što one znače prvenstveno najslabijima, najranjivijima, a to su djeca teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom. Poseban naglasak stavlja na zajednicu Vjera i svjetlo i analizira načine kojima zajednica pruža podršku i utjehu obiteljima koje se suočavaju s raznim problemima i preprekama. U radu je stavljen i važan naglasak na prijatelje koji su nositelji ovih zajednica, na njihovo djelovanje i služenje. Kroz Konstituciju i Povelju, koje su temelj zajednice, upoznaju se narav, struktura i djelovanje zajednice Vjera i svjetlo. Ova je zajednica nastala iz hodočašća u Lourdes koje je bilo organizirano za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom. Ono o čemu nije niti sanjao Jean Vanier, razgranalo se u veliku obitelj koja danas broji mnoge zajednice na pet kontinenata svijeta.

U radu su predstavljeni prvi koraci zajednice Vjera i svjetlo u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na Đakovačko-osječku nadbiskupiju koja broji najviše zajednica. Autor je u radu opisao i tijek susreta te se osvrnuo na dobre strane zajednice kao i na nedostatke na kojima je potrebno poraditi.

Ključne riječi: *Zajednica Vjera i svjetlo, osobe s teškoćama u razvoju, odnos, djelovanje, služenje.*

PASTORAL-THEOLOGICAL IMPLICATIONS FOR THE COMMUNITY FAITH AND LIGHT

Summary

The author work begins with the discernment of concepts and brings about an important linguistic change that one wants to possess to be a disabled person, first and foremost a person we should respect. In Jesus example, we can best learn through Bible texts how to deal with the most needy with love. Church teaching places an important emphasis on the dignity of every human person, and together in man shows the meaning of this own existence, to bring about the deepest truth about man.

The paper analyzes the life of the Arka and Faith and Light community and the light from its beginnings and location, to this day. We will strive to choose the way this community works that will have one of the weakest, most vulnerable, and this will be a trait with disabilities. The author places particular emphasis on the Faith and Light community, and we analyze those who provide support and influence for people facing various problems and obstacles. There was also an important emphasis in the work on friends who are leaders of these communities, on their actions and service. Through the Constitution and the Charter, which is the foundation of the community, become acquainted with the nature, structure and functioning of the community Faith and Light. This community originated from a pilgrimage to Lourdes that was organized for people with disabilities. What Jean Vanier never dreamed of has grown into a large family that today has many communities on five continents of the world.

In the paper we will present the first steps of the Faith and Light community in Croatia, with particular emphasis on the Archdiocese of Đakovo, which has the highest community. We will describe the close encounters and look at the good community as well as the shortcomings that need to be addressed.

Keywords: *Community Faith and Light, people with disabilities, relationship, action, service.*

Uvod

O stvarnosti djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom nije lako govoriti jer unatoč svim teškoćama s kojima se suočavaju, njihova nas hrabrost i radost iznenađuju te nam nerijetko izazivaju određenu nelagodu i posramljenost. Oni su nam najbolji primjer kako živjeti jednostavno i zahvalno u životu. Osnivač zajednice *Arka i Vjera i svjetlo*, Jean Vanier smatra da osobe s intelektualnim teškoćama imaju osobit dar poziva na ljubav, ne kako bi bili moćniji i uspješniji, već na odnos koji je na razini jednog saveza, dubokog osjećaja da smo stvoreni jedni za druge. Uloga djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom jest upravo ta da nas oni svojom malenošću, žrtvom i ljubavlju od koje žive, uče poniznosti.

Diplomski je rad podijeljen u tri cjelina koje nam približavaju rad ovih zajednica te život osoba s teškoćama u razvoju i invaliditetom. Ovim radom nastoji se ukazati i na važnu ulogu Crkve u životima obitelji koje brinu o najpotrebnijima te koliko im je potrebna naša podrška i pomoć. U radu su analizirane i jezične promjene i termini. Umjesto govora o mentalno retardiranim i slaboumnima, upotrebljavaju se izrazi: osobe s teškoćama u učenju, osobe s mentalnim teškoćama ili osobe s teškoćama u razvoju. Jezičnu promjenu potiče želja da se posvjedoči da je osoba s teškoćama u razvoju prije svega osoba koju treba poštivati i omogućiti joj da primjeni svoje talente. Kroz svetopisamske poruke, analizom pojedinih tekstova Staroga i Novoga zavjeta, u radu se nastoji predstaviti i Božji naum o djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom, počevši od čovjekove stvorenosti na sliku Božju. Autor će se osvrnuti i na zaključke Drugog vatikanskog sabora koji svoju riječ upravlja ne samo članovima Crkve i onima koji zazivaju ime Kristovo već svim ljudima sa željom da svima izloži djelovanje Crkve u suvremenom svijetu. U radu će biti riječi i o osnivaču zajednice *Arka i Vjera i svjetlo* te o njihovom nastanku, naravi, strukturi i djelovanju. Autor se osvrće i na rad zajednica na području Republike Hrvatske, o dolasku zajednice i njezinom trenutnom djelovanju. Poseban naglasak stavljen je na rad zajednica na području Đakovačko-osječke nadbiskupije. Autor je i aktualizirao jedan susret kako bi se поближе shvatio koncept, rad i djelovanje redovitih susreta zajednice.

1. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I OSOBE S INVALIDITETOM

Jezik je poprilično evoluirao u posljednjih trideset godina. Ljudi su običavali govoriti o mentalno retardiranim i slaboumnima. Danas koristimo izraze osobe s teškoćama u učenju, osobe s mentalnim teškoćama ili osobe s teškoćama u razvoju. Jezik se razvija u skladu s kulturom, zemljom i vremenom. Jezičnu promjenu potiče želja da se posvjedoči da je djetе s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom prije svega osoba koju trebamo poštovati i omogućiti joj da primjeni svoje talente.¹

Najmlađi dokument o ljudskim pravima je onaj koji su Ujedinjeni narodi donijeli u novom tisućljeću, točnije 2006. godine. Republika Hrvatska je Konvenciju o pravima djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom potpisala 30. ožujka 2007., a Hrvatski sabor ju je ratificirao 1. lipnja 2007. godine.² UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom pobliže objašnjava što znači zaštita osoba s invaliditetom, u čemu se ogleda njihova uključenost u društveni život, a posebice naglašava obaveze država potpisnica da osobama s invaliditetom osiguraju potrebnu podršku. Najznačajniji zaokret koji Konvencija uvodi je odmicanje od medicinskog modela invaliditeta i usvajanje socijalnog modela i modela ljudskih prava. Medicinski model odnosi se prema invaliditetu kao prema osobnom problemu izazvanom bolešću, ozljedom ili zdravstvenim stanjem koje zahtijeva medicinsku njegu. Pritom se nastoji potaknuti prilagođavanje pojedinca društvu. Nasuprot tome, socijalni model invaliditeta uključuje razumijevanje invaliditeta kroz interakciju oštećenja i okoline. Uslijed svoje neprilagođenosti, okolina oštećenje pretvara u invaliditet odnosno ograničavanje aktivnosti (funkcioniranja) neke osobe i njezine participacije, odnosno sudjelovanja u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima. Shvaćanje invaliditeta iz perspektive ljudskih prava predstavlja napredak u razmišljanju i djelovanju država potpisnica i svih sektora društva. Osobe s invaliditetom više se ne smatraju primateljima milosrđa ili predmetom odlučivanja drugih već nositeljima prava. Model ljudskih prava nastoji pronaći načine poštivanja, potpore ljudskih različitosti stvaranjem uvjeta koji omogućuju učinkovito sudjelovanje širokog raspona osoba, uključujući i osobe s invaliditetom. Zaštita i promicanje njihovih prava nije vezana samo uz osiguravanje usluga povezanih s invaliditetom. Ona uključuje usvajanje mjera kojima bi se promijenili stigmatizirajući stavovi i obrasci ponašanja kojima se marginalizira osobe s invaliditetom.

¹ Usp. J. VANIER, *Sveta povijest osobe*, Zagreb, 2002., 56-58.

² Usp. Narodne novine (2006.) *Zakon o pravima osoba s invaliditetom*, Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2) br. 41/01 i 55/01

Također uključuje i usvajanje politika, zakona i programa koji bi uklonili prepreke i osobama s invaliditetom jamčili ostvarivanje građanskih, kulturnih, ekonomskih, političkih i socijalnih prava.³

Novi pristup invaliditetu ostvaruje se kroz fokusiranje na preostale sposobnosti i oslonjen je na procjenu sustava potpore koji društvo treba osigurati osobi kako bi se njezine mogućnosti izjednačile s mogućnostima ostalih građana.⁴ Osobe s invaliditetom uključuju one koji imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima. Prema Konvenciji, invaliditet nije samo oštećenje koje osoba ima, nego je rezultat interakcije oštećenja osobe (koje nije samo tjelesno oštećenje kao najvidljivije) i okoline. Drugim riječima, društvo je ono koje svojom neprilagođenošću stvara invaliditet, ali ga isto tako kroz tehničke prilagodbe prostora, osiguranje pomagala i drugih oblika podrške može ukloniti. Često se pojam osoba s invaliditetom koristi samo u odnosu na osobe s fizičkim i senzoričkim oštećenjima. Konvencija jasno navodi da se osobama s invaliditetom smatraju i osobe s intelektualnim oštećenjima i osobe s mentalnim ili psiho-socijalnim oštećenjem (osobe s duševnim smetnjama, psihičkim bolestima ili problemima mentalnog zdravlja). Prije donošenja Konvencije o pravima osoba s invaliditetom za osobe s intelektualnim teškoćama uobičajen je bio termin *osobe s mentalnom retardacijom*. Budući da u svakodnevnom razgovornom jeziku riječ *retardiran* ima izrazito pejorativno, pogrdno značenje, sve se više traži da se taj termin zamijeni terminom koji su same osobe prihvatile kao ne stigmatizirajući. Tako je primjerice Američki Senat u listopadu 2010. godine donio zakon kojim se nalaže da se u svim zakonima termin mentalna retardacija i njegove izvedenice zamijeni terminom intelektualnih teškoća/oštećenja.⁵ Nakon rasprave o terminologiji osoba s invaliditetom koju je organizirala pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u 2009. godini, donesen je zaključak da se i dalje podržava terminologija iz Sheratonske⁶ deklaracije donesena 2003. godine a koja je rezultat svekolike rasprave koja je vođena u Republici Hrvatskoj u koju je bila uključena šira društvena zajednica. U raspravi su

³ Usp., A. SLOŠNJAK, *Posebno izvješće pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u svrhu podizanja razine svijesti o primjeni UN konvencije o pravima osoba s invaliditetom*, Zagreb, 2012., 1-15.

⁴ Usp. Narodne novine (2006.) *Zakon o pravima osoba s invaliditetom*. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2), br. 85/08 i 112/12

⁵ Usp. UN-ov priručnik za saborske zastupnike: *Od isključenosti do jednakosti: Ostvarivanje prava osoba s invaliditetom*, Zagreb, 2008., 5-15.

⁶ Sheratonska deklaracija je deklaracija o pravima čovjeka, kojom je 27. srpnja 2003., godine usvojeno nazivlje kad je u pitanju invalidnost. (Izvor: <https://srce-cp-split.hr/2013/12/04/>, (26.3.2020.))

participirali: Zajednica saveza osoba s invaliditetom, Savezi osoba s invaliditetom, članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, predstavnici vlasti; a ista je zaključena Sheratonskom deklaracijom. Osobe s invaliditetom predmetni su termin prihvatile jer ih isti ni u jednom svom dijelu ne stigmatizira, već ih adekvatno opisuje. Jednoglasno su podržani termini *osoba s invaliditetom i djeteta s teškoćama u razvoju*.⁷

Uz navedeno, preporuča se i korištenje ovih termina: *osoba koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica, osoba s teškoćama u kretanju umjesto invalidi prikovani uz kolica. Osoba oštećena vida. Osoba oštećena sluha. Osoba s mišićnom distrofijom. Osoba s multiplom sklerozom. Osobe s intelektualnim teškoćama (umjesto osobe s mentalnom retardacijom ili mentalno retardirane osobe budući da je termin retardiran u kolokvijalnom govoru dobio izrazito pogrdno značenje). Osobe s psiho-socijalnim invaliditetom umjesto psihijatrijski pacijenti, psihički/duševni bolesnici, mentalni bolesnici*.⁸

1.1 Odnos prema bolesnicima u Starom zavjetu

Pogled na bolest kao i na ozdravljenje povezano je na starom Istoku s predodžbama koje su imali o svijetu i silama koje gospodare. Na bolest se gledalo kao na nevolju ili kaznu.⁹ Starozavjetno gledanje na bolest je isključivo religiozan pogled. Bolest se u Bibliji shvaća u prvom redu kao stanje slabosti i nemoći tijela. Biblijski pisac govoreći da sve u svijetu ima svoj uzrok, traži poveznicu bolesti i grijeha. On vidi tri uzroka zbog kojih je bolest došla u svijet, a to su: Đavao, Božji sud i grijeh. Đavao je već zaveo prve ljude, te su okrenuli leđa Bogu i grijehili. Po Đavlu je došla bolest na ljude. Po shvaćanju biblijskog pisca, prije čovjekova grijeha nije bilo bolesti. Bolest je pogodila čovjekov život te je zbog grijeha prvog čovjeka u svijet ušla smrt i pogodila sve ljude jer su svi sagrijehili. Osim po Đavlu, bolest je ušla u ljudski život i kao kazna Božja za grijeh ljudi. Biblijski pisac vidi vezu između bolesti i grijeha, on tumači kako je bolest jedan od znakova Božje srdžbe protiv grješnoga svijeta. U Starom zavjetu Bog daje obećanje svojem narodu da ga neće pogoditi nikakvom bolešću ako bude vršio njegove zakone i zapovijedi. Također Bog upozorava narod da će ga pogoditi nevoljama ako ne budu slušali Njegov glas. Biblijski pisac vidi uvjete u ozdravljenju, a to su: molitva, vjera i pokoravanje Božjim zakonima.

⁷ Usp. Narodne novine (2006.) *Zakon o pravima osoba s invaliditetom*. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2), br. 76/10, 85/10, 05/14

⁸ Usp. Narodne novine (2006.) *Zakon o pravima osoba s invaliditetom*. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2)br. 76/10, 85/10, 04/13

⁹ Usp. M. ZOVKIĆ, *Isusovo poslanje siromasima, bolesnima i potlačenima*, Sarajevo, 2002., 308-309.

Ovi uvjeti su naglašeniji u Novom zavjetu.¹⁰ Kako god su vidjeli tijesnu vezu između bolesti i grijeha, ipak su bili svjesni da bolest nije uvijek posljedica osobnoga grijeha, već može biti providonosna kušnja što ćemo protumačiti u slučaju Joba. Jobova je knjiga najbolji biblijski traktat o problemu patnje i bolesti. U knjizi o Jobu čitamo kako je on bio: „Čovjek neporočan i pravedan: bojao se Boga i klonio zla.“ (Job 1,1)¹¹ Iz ovih svetopisamskih tekstova iščitavamo da Job, iako pravedan i vjeran Bogu, biva kušan, no niti u jednoj kušnji ne huli na Boga. Ne okreće se od Boga, nego ga hvali i slavi. Važna poruka iz Jobove knjige jest da je u nevolji, bolesti, siromaštvu, Bog čovjeku naročito blizak. On je Bog saveza, Bog koji nikada ne napušta čovjeka, osobito ne onda kada je pogođen nesrećom. Bog ne uranja čovjeka u neku nevolju napuštajući ga da potone. Zato u bolesti i nevolji života trebamo tražiti Boga.¹²

1.2 Isusov odnos prema bolesnicima u Novom zavjetu

O Isusovom djelovanju i ozdravljenju brojnih bolesnika svjedoče nam sva četiri evanđelja. Pogledom u povijest, već nam Biblija donosi izvješća o odnosu prema bolesnicima, osobama s invaliditetom i drugim osobama s različitim teškoćama. Isus se često susretao s potrebitima i odbačenima od cijeloga društva pokazujući na taj način savršenu Božju ljubav na djelu. Spominje se kako su ljudi, bolesni i nemoćni, dolazili k Isusu sa svojim problemima i bolestima i od njega su očekivali konkretnu pomoć ozdravljenja. Isus se izravno susreće s jednim ili više bolesnika ili s onima koji ga mole za ozdravljenje drugih osoba te je zato bio na glasu kao iscjelitelj. Svoje poslanje uspoređuje kao poslanje liječnika koji je potreban bolesnima.¹³ Isus je svojim primjerom pokazao što znači nekome biti bližnji, kako mu iskazati skrb i ljubav i tko su njemu bili bližnji. To su ljudi sa svojim bolestima i nevoljama, oni koju su najviše trebali njegovu pomoć. Isus ne pobjeđuje zlo zlim ili silom i nasiljem. On ne iskorjenjuje zlo ni bolest nego ih pobjeđuje dobrotom, ljubavlju i susretom. Isus od čovjeka traži stav otvorenosti vjere prema njemu i njegovim djelima kako bi samo djelovanje bilo što djelotvornije. Isus nikoga ne prisiljava da mu se otvori i ne vrši nasilje nad čovjekom nego poštuje svaku čovjekovu odluku donesenu iz njegove slobode. Evanđelja nam kao Isusovu najveću moć ne predstavljaju

¹⁰ Usp. S. JURIĆ, *Što je Bog rekao o patnji. Problem patnje u Starom zavjetu*, Zagreb, 1997., 15-20.

¹¹ JERUZALEMSKA BIBLIJA, *Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama*, A. REBIĆ (ur.), J. FUČAK (ur.), B. DUDA (ur.), Zagreb, 2004.

¹² Usp. N. HOHNJEC, Job. Nedužni patnik, u: *Vjesnik đakovačke biskupije*, 2(2000.)1, 120-145., ovdje 123.

¹³ Usp. D. RUNJE, Skrb za bolesnike – Kristovo poslanje, u: *Služba riječi*, 53(2013.) 3/4, 250-275., ovdje 255.

njegove nadnaravne sposobnosti, iako ih navode, već Kristovo služenje ljudima kao istinski čin ljubavi prema Bogu i ljudima.¹⁴ U Novozavjetnim spisima možemo promatrati mnoga Isusova čudesna djela ozdravljenja nad bolesnima, a jedan od tih slučajeva je čovjek koji je rođen slijep. U izvještaju o čovjeku slijepom od rođenja zapisanom u Ivanovom evanđelju, Isus odbacuje krivo razumijevanje učenika o invalidnosti. On je stavio poseban naglasak na to da je taj čovjek dokaz Božje ljubavi i snage iscjeljenja, unatoč uzroku njegove sljepoće. “Nije sagriješio ni on ni roditelji njegovi, odgovori Isus, već je rođen slijep da bi se na njemu očitovala Božja djela.” (Iv 9, 3) U Isusovo vrijeme društvo je osobe s invaliditetom smatralo nesretnima i prokletima od Boga, društvo ih je odbacivalo kao nesposobne. Ovaj slijepi muškarac je bio odbačena osoba koju je Isus ljubio i prihvatio. Tada je Isus obnovio njegovo zdravlje, čime je zadobio poštovanje u društvu, kao da nikada niti nije bio invalid. Mi ne znamo što se dogodilo s njim nakon ovog kratkog iskustva, ali vjerujemo da je on bio jedan od Kristovih učenika koji su ga voljeli zbog onoga što je učinio za njega. Prihvatanjem, osoba mijenja viđenje sebe same. Isus je učinio da osoba samu sebe smatra vrijednom, ali je i pojačao suosjećanje osobe prema drugima koji su patili od sličnih slučajeva. Evanđelja nam donose pojedinost da je bolesnika bilo mnogo te da je Isus na svakoga stavljaio ruke i ozdravljali su. Svi su dovodili svoje bolesnike o zalazu sunca. Nakon zalaska sunca započinjao je novi dan i prestajala je obaveza subotnjeg počinka. Isus pažljivo promatra svakoga bolesnika, važna mu je svaka osoba, posebno ona koja trpi. U svojem mesijanskom djelovanju Isus se nalazio u neposrednoj blizini ljudske patnje, njegova je pažnja bila usmjerena ponajprije na bolesne i one koji mole za pomoć. Dok je ozdravljao i činio čudesa, istodobno je i poučavao. Isus nas uči da ako mu želimo biti vjerni, trebamo od njega i učiti kako se ophoditi prema bolesnima i kako ih ljubiti.

Krist nakon svojega odlaska svojim apostolima ostavlja zadaću da propovijedaju i liječe bolesne. Sam Krist želi biti prisutan u trpljenju, u vlastitoj bolesti ili bolesti drugih i dati joj otkupiteljsku vrijednost.¹⁵ Apostol Pavao tumačeći spasonosnu vrijednost trpljenja u poslanici Kološanima, piše: „Sada se u patnjama radujem za vas i dopunjujem na svome tijelu ono što nedostaje Kristovoj mucii za njegovo tijelo koje je Crkva.“(Kol 1, 24) Radost proizlazi iz otkrića smisla trpljenja. Sam apostol priopćuje vlastito otkriće i raduje mu se zbog svih onih kojima on može pomoći, da proniknu u spasonosni smisao trpljenja. Ono

¹⁴ Usp. B. LUJIĆ, *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005., 170-179.

¹⁵ Usp. D. RUNJE, Skrb za bolesnike – Kristovo poslanje, u: *Služba riječi*, 53(2013.) 3/4, 250-275, ovdje 265.

što je izraženo riječju *trpljenje* osobito je bitno za ljudsku prirodu. Čini se da trpljenje pripada čovjekovoj transcendenciji. Ono je neodvojivo od ljudskog, zemaljskog života. Može se reći da čovjek na osobit način postaje dio Crkve kada u njegov život uđe trpljenje. Čovjek često trpi i to na različite načine. U patnji možemo razlikovati tjelesnu i moralnu patnju. Tjelesna patnja se ostvaruje kada na bilo koji način boli tijelo, dok moralna patnja jest bol duše. Samo nam Sveto pismo govori o trpljenju. U rječniku Staroga zavjeta odnos patnje i boli pokazuje se istovjetnim - nije bilo posebne riječi koja bi označavala patnju pa je svako trpljenje označavano kao zlo. Tek se u Novom zavjetu počinje koristiti glagol *trpjeti* i zahvaljujući tom glagolu, patnja se više ne poistovjećuje izravno sa zlom. Da bismo pronašli duboki smisao patnje slijedom objavljene Riječi Božje, trebamo se otvoriti svjetlu Objave. Ljubav je najpuniji izvor na pitanje o smislu patnje, taj odgovor Bog daje čovjeku križem Isusa Krista.¹⁶

Ova se iskustva mogu primijeniti i na nas kao Crkvu. Bilo bi dobro za nas da oponašamo Isusov način prihvaćanja i davanja podrške svim osobama, a posebno onima s invalidnošću i teškoćama u razvoju. Unatoč poboljšanju stava prema njima, izazova još uvijek ima u izobilju.¹⁷ U djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom na osobit način gledamo Krista i Njegovu patnju. Tjelesna bol može poslužiti kao sredstvo za pročišćenje od grijeha te je jedinstvena prilika za sjedinjenje s Kristovim patnjama. S Kristom, bol i bolest dobivaju puni smisao. Crkva slijedi taj Isusov nauk te štiti osobe s teškoćama i invaliditetom, pomaže im bilo duhovnim razgovorom, susretima i druženjima ili financijskom podrškom te posjetima volontera.¹⁸

1.3 Djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom u dokumentima Crkvenog učiteljstva

Drugi vatikanski sabor svoju riječ upravlja ne samo članovima Crkve i onima koji zazivaju ime Kristovo, već svim ljudima sa željom da svima izloži kako shvaća prisutnost i djelovanje Crkve u suvremenom svijetu.¹⁹ Koncil ima pred očima cjelokupnu ljudsku obitelj. Kršćansku zajednicu sačinjavaju ljudi koje u Kristu sjedinjene vodi Duh Sveti na

¹⁶ Usp., IVAN PAVAO II., *Apostolsko pismo Salvifici doloris*. Spasonosno trpljenje, Zagreb, 1985., 5-10.

¹⁷ Usp. L. MORRIS, *Tumačenje evanđelja po Luki*; Novozavjetni komentari, Novi Sad, 1983., 10-11.

¹⁸ Usp. D. RUNJE, Skrb za bolesnike – Kristovo poslanje, u: *Služba riječi*, 53(2013.) 3/4, 250.-275., ovdje 270.

¹⁹ *Hrvatska biskupska konferencija*; KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 1994. (KKC 2)

njihovu hodu prema Očevu Kraljevstvu. Zajednica kršćana doživljava sebe doista usko povezanom s ljudskim rodom i s njegovom poviješću. Sveto pismo uči da je čovjek stvoren na sliku Božju, sposoban da spozna i ljubi svoga Stvoritelja, da je od njega postavljen za gospodara. Bog nije stvorio čovjeka sama. Od početka bijahu zajedno muškarac i žena. Njihovo združenje tvori prvi oblik zajednice. Čovjek je po svojoj naravi društveno biće i bez odnosa s drugima ne može ni živjeti ni razvijati svoje sposobnosti. Čovjek je tijelom i dušom jedan. Po samoj svojoj tjelesnosti zbir je elemenata materijalnoga svijeta, stoga čovjeku nije dopušteno da prezire tjelesni život. On svoje tijelo mora smatrati dobrim i vrijednim časti. Svojom unutrašnjošću nadilazi sveukupnost stvari.²⁰ U današnjem društvu raste svijest o uzvišenom dostojanstvu koje pripada svakoj ljudskoj osobi. Trebamo činiti pristupačnim čovjeku sve ono što mu je potrebno da živi uistinu ljudskim životom. Društveni poredak i njegov razvitak moraju uvijek imati za cilj dobro osoba.²¹ Koncil želi naglasiti poštivanje čovjeka, postoji neodložna obaveza da budemo bližnji baš svakom čovjeku i da mu djelotvorno pomognemo.²² Poštivanje i ljubav moraju se protegnuti i na one koji su drugačiji od nas.²³ Nisu svi ljudi jednaki po fizičkoj sposobnosti i po umnim i moralnim moćima. Svaka diskriminacija osobe mora se prevladati i ukloniti jer se protivi Božjoj nakani. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* stavlja veliki naglasak na dostojanstvo svake osobe.²⁴ Dekret *Christus Dominus*, o pastirskoj službi biskupa, stavlja bitan naglasak na katehetsku poduku. Biskupi moraju bdjeti da pouka s najvećom pomnjom i brigom bude pružena kako djeci i adolescentima, tako mladeži i odraslima te djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom. Poučavanje se oslanja na Sveto pismo, predaju, liturgiju, učiteljstvo i na život Crkve.²⁵ Biskupi trebaju posebnu brigu voditi o vjernicima koji zbog svojih životnih prilika nisu u mogućnosti dovoljno se koristiti redovitom i općom pastirskom službom. Prikladnim sredstvima i ustanovama se zajednički i složno treba brinuti za duhovno dobro svih vjernika.²⁶ Prezbiteri imaju obvezu evangeliziranja prema svima, posebno onima najpotrebitijima, iako se nigdje direktno ne spominje briga za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom na njih mislimo pod pojmovima „bolesni ili slabi“ i to u dokumentu

²⁰ Usp. KKC 14

²¹ Usp. KKC 26

²² Usp. KKC 27

²³ Usp. KKC 28

²⁴ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*. Crkva u suvremenom svijetu, u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), br. 14, Zagreb, 2008.

²⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Christus Dominus*. O pastirskoj službi biskupa, u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), br. 41, Zagreb, 2008.

²⁶ Usp. CD 18

Presbyterorum ordinis.²⁷ U dogmatskoj konstituciji o Crkvi, *Lumen Gentium*, riječ je o djelovanju Crkve kao svjetlu naroda te je upućena vjernicima, laicima koji čine pripadnike Crkve. Svi su ljudi pozvani na jedinstvo s Kristom koji je svjetlost svijeta. Sve odabrane Otac je već od vječnosti „Unaprijed znao i predodredio ih da budu slični slici njegova Sina, da On bude prvorođenac među mnogom braćom.“(Rim 8, 29)²⁸ Sakramentom euharistijskog kruha vrši se jedinstvo vjernika koji tvore jedno tijelo u Kristu te su svi ljudi pozvani na ovo sjedinjenje.²⁹ Sveti sabor rado obraća misao na laike. Pod imenom laik razumiju se svi vjernici, osim članova svetoga reda i redovničkoga staleža odobrenog od Crkve, to jest vjernici koji su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom. Zajedničko je dostojanstvo udova po preporodu u Kristu, zajednička je milost te poziv na savršenstvo, jedno spasenje, jedna nada i nerazdijeljena ljubav. Nema nikakve nejednakosti. Svi će se vjernici u svojim životnim prilikama, dužnostima, okolnostima, patnjama svaki dan sve više posvećivati ako sve s vjerom primaju iz ruke nebeskoga Oca i surađuju s Božjom voljom očitujući ljubav kojom Bog ljubi svijet. Posebno se s Kristom sjedinjuju oni koji trpe, oni koje tišti siromaštvo, slabost, bolest i različita nevolja.³⁰ Dekret o apostolatu laika, *Apostolicam Actuositatem*, obraća se svim kršćanima laicima od kojih se iziskuje da njihov apostolat bude intenzivniji i prostorniji. U Crkvi postoji različitost službi no i jedinstvo poslanja. Laici stječu dužnosti i prava na apostolat iz samog svog sjedinjenja s Kristom te ga vrše u vjeri, nadi i ljubavi. Karitativna djelatnost danas može i treba obuhvatiti sve ljude i sve ljudske potrebe. Zadaća je laika da podupiru karitativna djela i pothvate socijalne skrbi bilo privatne bilo javne, također i međunarodne koji uspješno pomažu pojedinim ljudima i narodima u nuždi i bolesti. U tome surađuju sa svim ljudima dobre volje. Djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom imaju jednaka prava primati duhovne stvarnosti poput svakog drugog vjernika laika te su oni aktivni graditelji Tijela Kristova, a po Tijelu Kristovu i njegovoj Crkvi svi smo nerazdruživo povezani.³¹ Božanska slika prisutna je u svakom čovjeku, ona se odražava u zajedništvu osoba. Svakoj ljudskoj osobi potreban je društveni život. To nije čovjeku nešto prirodno, nego je zahtjev njegove naravi. Svaka je zajednica određena vlastitim ciljem te je dosljedno podvrgnuta posebnim pravilima. Počelo, subjekt i svrha mora biti ljudska osoba. Poštivanjem transcendentnog

²⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*. Dekret o službi i životu prezbitera, u: *Dokumenti*, (7. XII. 1965.), br. 6, Zagreb, 2008.

²⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Lumen Gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi, u: *Dokumenti*(7. XII. 1965.), br. 2,Zagreb, 2008.

²⁹ Usp. LG 3

³⁰ Usp. LG 8

³¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Apostolicam actuositatem*. Dekret o apostolatu laika,u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), br. 8, Zagreb, 2008.

dostojanstva čovjekove osobe postiže se i društvena pravednost. Dužnost biti bližnji drugima i djelatno im služiti postaje još hitnije ako su oni pod bilo kojim vidom posebno potrebni. Načelo solidarnosti izravan je zahtjev ljudskog i kršćanskog bratstva. Postoji više oblika solidarnosti poput: solidarnost između siromašnih, bogatih, radnika, bolesnih i mnogih drugih. Krepost solidarnosti nadilazi područje materijalnih dobara šireći duhovna dobra vjere.³² *Zakonik kanonskog prava* potvrđuje nam dostojanstvo ljudske osobe, donosi i naglašava važnu pastoralnu brigu za one najpotrebitije. Tako je kanon 529. upućen pastirima kojima je povjerena briga za vjernike.³³ Upućeni su da posjećuju obitelji, sudjeluju u brigama i tjeskobama, a naročito u žalostima vjernika, bolesnika i umirućih. Poslani su služiti s obilnom ljubavlju, brižno ih krijepti sakramentima i preporučivati ih Bogu.³⁴

U Crkvi se početkom 20. stoljeća počeo razvijati *Socijalni nauk crkve* koji štiti prava osoba. O djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom najčešće je govorio papa Ivan Pavao II. te ga možemo promatrati kao borca za njihova prava. Papa Ivan Pavao II. je u svom Socijalnom dokumentu Crkve pod nazivom *Laborem Exercens* stavio važan naglasak na zapošljavanje osoba s invaliditetom. Navodi da su narodne zajednice i međunarodne organizacije usmjerile pozornost na problem vezan s radom osoba s invaliditetom. I one su poput drugih, potpuni subjekti, odgovarajućih urođenih prava, usprkos ograničenjima i trpljenju. Budući da su obdareni svim pravima, društvo im treba olakšati sudjelovanje u životu društva u svim njegovim dimenzijama. Bila bi negacija opće humanosti kada bi se u društveni život pripuštali samo članovi u posjedu svih svojih funkcija. Tako bismo upali u težak oblik diskriminacije. Zadaća raznih ustanova je promicati pravo osobe s invaliditetom na profesionalnu obuku i rad, tako da može naći mjesto u proizvodnoj djelatnosti za koju je prikladna. U Apostolskoj pobudnici o zadacima kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, *Familiaris consortio*, Papa stavlja naglasak na osobitu pozornost u obitelji prema djeci. Djeca trebaju razvijati duboko poštovanje prema osobnom dostojanstvu te se trebaju uvažavati njihova prava. To vrijedi za svako dijete, a

³² Usp. *Hrvatska biskupska konferencija; KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE*, Zagreb, 1994.

³³ Usp. *Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, s izvorima, Zagreb, 1996.

³⁴ Na ostalim mjestima *Zakonik kanonskog prava* progovara u nekoliko kanona o pojedinim slučajevima u kojima sudjeluju osobe s nekim od oštećenja. Kanon 930. govori o mogućnosti slavljenja euharistije slijepog ili od bolesti nemoćnog svećenika. Kanon 990. govori o ispovijedi pomoću tumača te o davanju ženidbene privole i njezinoj valjanosti (kanon 1104.). Kanon 1095. govori o nesposobnima za sklapanje ženidbe. Kanon 1471. govori o potrebi za tumačem na sudu ako se radi o gluhim i nijemim osobama.

posebno ako je dijete mlađe, ili ako je bolesno, boležljivo ili s teškoćama u razvoju.³⁵ U *Christifideles laici* Papa naglašava da bolesnike i patnike ne gledamo kao predmet ljubavi i služenja Crkvi, nego kao aktivne i odgovorne subjekte u djelu evangelizacije i spasenja. Važno je promijeniti i naš pogled na djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom te ih poticati da postanu aktivni članovi zajednice. Hrvatska biskupska konferencija je u smjernicama o pastoralnoj skrbi osoba s invaliditetom iznijela potrebu za prilagođavanjem prostora i crkava za njih kako bi i oni živjeli aktivan život u župnoj zajednici. Osobe s invaliditetom treba se uvoditi u zajednički život župe.³⁶

2. UTEMELJITELJ ZAJEDNICE ARKA I VJERA I SVJETLO

Jean Vanier, rođen je 10. rujna 1928., godine u Švicarskoj.³⁷ Otac mu je bio diplomat, te je iz tih razloga djetinjstvo proveo u Engleskoj i Francuskoj. Početkom Drugog svjetskog rata Jean Vanier odlazi u školu britanske Kraljevske ratne mornarice. Postaje mornarički časnik te na toj službi ostaje osam godina. Tražeći svoj istinski poziv, napušta ratnu mornaricu, 1950. godine i upisuje studij filozofije-teologije na Katoličkom institutu u Parizu (*Institut Catholique de Paris*). U njemu se malo po malo rađala želja da bolje upozna Isusa i Njegovo evanđelje. Upoznao je svećenika Thomasa Philippea, dominikanca, i uz njega studirao filozofiju i teologiju.³⁸ Thomas Philippe postao je njegov

³⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*. Obiteljska zajednica, u: *Dokumenti*, (br. 26, 64), Zagreb, 1979.

³⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, u: *Dokumenti*, (br. 21 i 41), Zagreb, 1979.

³⁷ Početkom 2019. godine odlukom L-Arche International pokrenut je postupak u kojem su angažirane vanjske istraživačke agencije koje su provele temeljito i nezavisno istraživanje o istinitosti osude šest žena za seksualno zlostavljanje od strane Jean Vaniera. Ovaj proces uključivao je odgovore na pitanja i okolnostima vezanim za oca Thomasa. U to vrijeme otac Thomas zlostavljao je u *Arci* odrasle žene. Nakon pažljivih ispitivanja dokumentarnih izvora i svjedočanstava 22. veljače 2020. godine potvrđene su ove činjenice: 1.) Već od 1950.-te godine, Jean Vanier je bio svjestan mnogih važnih razloga za kanonsko suđenje i osudu oca Thomasa Philippea od strane Katoličke Crkve koji je osuđen zbog seksualnih praksi koje su proizašle iz teorije „lažnog misticizma“. Ocu Thomasu izrečena je kazna kojom se zabranjuje i obustavlja vršenje svećeničke službe i poslanja. 2.) Jean Vanier je bio u bliskom odnosu s ocem Thomasom koji mu je bio duhovnik i na njegov poticaj dijelio je s njim seksualne prakse sa ženama. 3.) U razdoblju od 1970.-2005., godine istraga je zaprimila vjerodostojna i dosljedna svjedočanstva šest odraslih žena koje nisu bile povezane među sobom. Svaka od žena svjedočila je da je Jean Vanier inicirao seksualno ponašanje s njima, obično u kontekstu duhovnog vodstva. Ovi postupci upućuju na duboko psihološki i duhovni utjecaj koji je Jean Vanier imao nad ovim ženama i ukazuju na to da je usvojio neke od izopačenih teorija i praksi oca Thomasa, koje je provodio tijekom duhovnih razgovora. Za razliku od oca Thomasa, Jean Vanieru nije suđeno jer je prije samoga dokazivanja preminuo. Šokirani ovim otkrićima zajednica *Vjera i Svjetlo i Arka* bezrezervno ih osuđuje, one su potpuno proturječju sa vrijednostima koje je Jean Vanier propagirao. Iako je ono značajno dobro koje je učinio Jean Vanier tijekom svoga života neupitno, moramo priznati i prihvatiti ovu bolnu istinu. Jean Vanier je sakrio dio svoga identiteta, i iz nepoznatih razloga, dopustio nedopustive prakse da se nastave te nam pružio iskrivljenu sliku osnivačke povijesti ovih zajednica. Zajednice nastavljaju raditi na poboljšanju mjera zaštite svake osobe i njezine sigurnosti. (Izvor: Pismo L-Arch International svim koordinatorima zajednice *Arka i Vjera i svjetlo*, 23.2.2020)

³⁸ Usp. J. VANIER, *Sveta povijest osobe*, Zagreb, 2002., 5-6.

duhovnik i uveo ga u molitveni život koji se sastojao od tihe osobne molitve koja se otvara Božjoj nazočnosti i teži sjedinjenju s Njime u slušanju i tišini. 1964. godine., predavao je filozofiju na sveučilištu u Torontu. U to je vrijeme dominikanac Thomas postao duhovnik ustanove koja se zvala „Cvjetna dolina“³⁹ u mjestu Oise u kojoj je živjelo oko trideset muškaraca s invaliditetom. Mnogi su od njih godinama bili zatvoreni u psihijatrijskoj bolnici. Nakon što je Jean Vanier u travnju godine 1964. u Torontu završio ciklus predavanja i odbio mjesto stalnog profesora, odlučio je zajedno s dominikancem Thomasom pronaći smještaj u Troslyu ili njegovoj okolici te započeti život s osobama o kojima se brinuo i sam Thomas. Upoznao je roditelje čija su djeca s teškoćama u razvoju. S vremenom je shvatio koliko je intenzivna njihova patnja i koliko je velik niz problema. Kada je posjećivao bolnice za osobe s invaliditetom, često je viđao muškarce i žene kako se besciljno vrte u krug. Sve je to u potpunosti promijenilo njegov život.⁴⁰

2.1 Zajednica *Arka*

U kolovozu 1964. godine Jean Vanier pod utiskom iz raznih ustanova, osnovao je zajednicu *Arka*. Zajednica želi pružiti utočište za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom koje se vrlo brzo mogu utopiti u vodama našega potrošačkog društva. Kamen temeljac ove zajednice je patnja osoba s teškoćama u razvoju i invaliditetom. Prve zajednice nastale su u katoličkoj tradiciji. Neke zajednice integrirane su u velike gradove poput Meksika, Londona, dok se druge nalaze u seoskim sredinama. Većina njih prihvaća odrasle osobe s invaliditetom. U pojedinim slučajevima zajednica pruža podršku i osobama koje mogu živjeti samostalno. Poslanje *Arke* je istaknuti dar osobe s invaliditetom koji se otkriva u uzajamnim odnosima te razvijati zajedničarsko okruženje i izgrađivati što čovječnije društvo. U *Arci* osobe s invaliditetom žive u zajednicama koje imaju jedan ili više domova obiteljskog tipa. Najčešće živi pet do sedam osoba. Svaka osoba najprije dolazi na probno razdoblje, uglavnom od nekoliko mjeseci, tijekom kojih se procjenjuje njezina prilagodba. Sastavni dio zajednice su asistenti te obitelji koje ih posjećuju i sudjeluju u njihovim životima. Zajednica nastoji pružiti odgovarajuću stručnu podršku kroz zapošljavanje stručnjaka različitih profesija: psihologa, psihijataru, liječnika različitih specijalnosti, rehabilitatora i mnogih drugih. U većini slučajeva zajednica ima vlastite zaštitne radionice koje su radno mjesto osoba s invaliditetom. Duhovnost ove zajednice je duhovnost koja suosjeća, gdje su ljudi važni, osobito osobe koje su najslabije i koje trpe.

³⁹ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 4-5.

⁴⁰ Usp. J. VANIER, *Sveta povijest osobe*, Zagreb, 2002., 12-13.

Rad je za njih, kao i za sve druge, izvor dostojanstva i povlašteno sredstvo uključivanja u društvo. Ono što je skromno započelo na sjeveru Francuske danas se razgranalo u golemu mrežu od 147 zajednica u 35 zemalja.⁴¹

Ono za čim su čeznule ove osobe su prijatelji i život kakav vode drugi ljudi. U to su vrijeme osobe s invaliditetom teško nalazile svoje mjesto u društvu pa čak i u Crkvi. Kateheza za njih još je bila u nastanku.⁴² Škole za djecu bile su malobrojne, a još malobrojnije mogućnosti smještaja ili radionice za odrasle⁴³. Roditelji su se često osjećali izgubljenima pred djetetom koje je tako drugačije od ostalih. Roditelji su patili, ne samo zato što im dijete fizički ili psihički trpi, nego i zato što je izolirano. U tom kontekstu nikoga ne iznenađuje da su te obitelji sa svojom djecom bile isključene iz većine aktivnosti.

Jean Vanier je *Arku* započeo ne znajući ništa o osobama s teškoćama u razvoju i invaliditetom, niti o pedagogiji koja je potrebna da bi im se pomoglo u razvoju. Ljudski gledano nije imao nikakve pretpostavke za pustolovinu *Arke i Vjere i svjetla*.⁴⁴ U početku *Arke* kao i u počecima *Vjere i svjetlo* želio je priteći u pomoć osobama s invaliditetom koje su tako često bile gurnute u stranu te njihovim roditeljima koji su imali dojam da ih Crkva ne razumije. Rast zajednice i život u skupinama otkrili su mu da te osobe trebaju igrati posebnu ulogu u društvu i u Crkvi.⁴⁵ Njihova jednostavnost, nutarnja sloboda u odnosu na kulturne norme, sposobnost prihvaćanja i ljubav prema svakom čovjeku izazivaju istinsko divljenje, ruše zaštitne zidove koje smo podigli oko samih sebe.⁴⁶ U zajednici *Arka i Vjera i svjetlo* postupno se otkrivalo da susret, prihvaćanje i uspostavljanje odnosa može postati izvor života, očovječenja i susreta s Isusom.⁴⁷

2.2 Nastanak i narav zajednice *Vjera i svjetlo*

Zajednica *Vjera i svjetlo* nastala je iz hodočašća u Lourdes koje se rodilo iz patnje Gerarda, Camille i njihove djece te iz razgovora i zajedništva između Jean Vaniera. Naime,

⁴¹Usp. B.ACAN, LJ. IVANKOVIĆ, *Zajednica Arka: jedinstvo u različitostima*, u: *Nova prisutnost*, VI/3(2008.), 425-458., ovdje 426.

⁴² Usp. *Isto*, ovdje 455.

⁴³ Usp. J. VANIER, *Blago naših zajednica*, u: *Pismo mojoj braći i sestrama u Arci i Vjeri i svjetlu Trosly*, 1999., 3-4.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 5-8.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 10-12.

⁴⁶ Usp. T. ODOBAŠIĆ, *Osobe s posebnim potrebama aktivni su članovi Božjeg naroda*, u: *SPV*, Zagreb, 1999., 10.

⁴⁷ Usp. *Isto*, 11.-15.

Gerarada i Camiille su bili roditelji dvoje djece s teškoćama u razvoju. Željeli su s njima otputovati u Lourdes, no tražeći smještaj i prijevoz nailazili su na odbijanje jer su imali djecu s teškoćama u razvoju. Baš kao Josip i Marija koji su tražili utočište za rođenje Isusa, tako su se i oni susreli sa neprihvatanjem i odbijanjem. Duboko potreseni, uvidjeli su koliko su izolirani i neprihvaćeni u društvu. Znajući da nešto moraju učiniti, u dogovoru s Jean Vanierom, organizirali su prvo hodočašće za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom. Trebao je to biti jednokratni susret, no iz ovoga hodočašća rodila se zajednica *Vjera i svjetlo* koja i danas okuplja obitelji i aktivno djeluje. Iz hodočašća su se rodile zajednice koje se nastavljaju širiti na svih pet kontinenata. Ono što je nekima izgledalo kao prokletstvo, postalo je blagoslov, odnosno mjesto s kojega crpe nešto što je za njihovo dobro.⁴⁸ Radost koja danas izvire iz zajednica u osamdeset zemalja svijeta širi se na sve ljude. Bog, koji je izvor toga snažnog razvitka širom svijeta, pokazuje da nam je blizak svima sa svim našim siromaštvom i bogatstvom. *Vjera i svjetlo* pokazuje put koji nije ekonomske naravi nego znači otvaranje srca prema slabima. *Vjera i svjetlo* nije plod dugih sati razmišljanja i mozganja te za nju ne postoji prethodni plan.⁴⁹ Prvo organizirano hodočašće za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom i za njima bliske osobe imalo je za cilj olakšati integraciju u dijecezanska hodočašća. Pravi cilj o kojem Jean Vanier nije ništa znao, bio je skriven u Božjem srcu.⁵⁰ Da hodočašće ne bi bilo etiketirano kao hodočašće za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom trebalo mu je dati ime. Prvo ime koje se pojavilo bilo je *Svjetlo i vjera*. Međutim, primijećeno je da se naziv može pomiješati s časopisom „Sjene i svjetlo“. Toga se imena držalo sve do listopada, kada su neki primijetili da vjera dolazi na prvo mjesto jer unosi svjetlo u naše živote te je naziv promijenjen u *Vjera i svjetlo*.⁵¹

Tri ideje nositeljice hodočašća bile su:

1. Pomoći djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom otkriti da ih Bog na poseban način ljubi i da su sposobne za autentičan odnos s njime, čak i za istinsku svetost te im omogućiti da nađu svoje pravo mjesto u Crkvi.

2. Odgovoriti na patnju roditelja koji su često puni očaja te im pomoći otkriti skrivenu ljepotu njihova djeteta, naći smisao kušnje i živjeti je u svjetlu vjere.

⁴⁸ Usp. J. VANIER, *Hodam s Isusom*, Zagreb, 2007., 12-15.

⁴⁹ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 30-35.

⁵⁰ Usp. *Isto*, 7-11.

⁵¹ Usp. J. VANIER, *Hodam s Isusom*, Zagreb, 2007., 30-35.

3. Podsjetiti da Crkva vjeruje u njihovo dostojanstvo i da su joj potrebne njihove molitve za jedinstvo kršćana, za mir u svijetu. To su i danas glavne ideje *Vjere i svjetla*.⁵²

Poslije pokretačkog sastanka u travnju 1968. g. usredotočili su se na pripremu prvog međunarodnog sastanka. To je zahtijevalo brojne kontakte, između ostalog i s vjerskim autoritetima u Lourdesu. Sve je to dovelo do prvog međunarodnog sastanka.⁵³ Za organizaciju su bile dvije skupine: jedna je bila zadužena za duhovni temelj, a druga za opću organizaciju. Znakovitost datuma putovanja prije svega je razdoblje Velikog tjedna i Uskrsa. Ti su dani u Lourdesu proživljavani dubokim sjedinjenjem s Isusom dijeleći njegovu patnju, muku i smrt sve do njegova uskrsnuća. Prioritet ovoga hodočašća bio je duhovni rast. Prilagođena je bila liturgija i animacija kako bi djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom što aktivnije sudjelovale u misnim slavljinama. Iako je liturgija bila u središtu hodočašća, logistika ju je trebala slijediti, čak i prethoditi. Svi su predano radili na organizaciji smještaja, prijevoza i drugih važnih čimbenika koji su prethodili samom susretu. Da bi se doprlo do roditelja, prijatelja i udruga, vijeće se koristilo različitim sredstvima. Najprije letak s jednostavnom i prodornom porukom, zatim plakat prvenstveno namijenjen župama i ustanovama koje primaju djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom. Željeli su da na tom letku bude i logo koji će duh hodočašća izraziti bolje od bilo kojih riječi.⁵⁴ Današnji logo zajednice *Vjera i svjetlo* ima svoju povijest. Najprije su otvorili natječaj za osobe s invaliditetom kako bi poslali svoje prijedloge. Rezultati su bili poprilično razočaravajući. Onda su odlučili kontaktirati Meba, slikara koji boluje od trizomije,⁵⁵ a kome je umjetnost bila zanimanje i koji je imao svoj atelje. Nacrtao je čamac u kojem se nalazi dvanaest čovječuljaka bez vesla i jedra. Usred prijetećih oblaka pojavljuju se sunčeve zrake. More je u dubini nemirno, ali se smiruje pri površini na razini čamca. Čini se da je Meb, koji nije znao brojiti, bio nadahnut kada je radio svoj crtež. Objasnio je da Isus spava na dnu čamca, ali se ne trebamo bojati jer je budan. Njegova je slika bila jednoglasno prihvaćena. Ona je postala obilježje i znak koji nosi *Vjera i svjetlo*. Povelja hodočašća objasnila je da ono nije okupljanje pojedinaca nego sastanak malih zajednica, umjerene veličine u koje su osobe s invaliditetom savršeno integrirane. Važno je istaknuti kako izraz zajednica nije bio od početka prihvaćen. Govorilo se o baznoj

⁵² Usp. J. VANIER, *Hodam s Isusom*, Zagreb, 2007., 50-56.

⁵³ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 65-69.

⁵⁴ Usp. *Isto*, 90-91.

⁵⁵ Trizomija znači da osoba koja je pogođena ovim poremećajem ima tri umjesto dva primjerka nekog od kromosoma, pa je njihov ukupan broj 47, umjesto 46. Osobe pogođene trizomijom uglavnom imaju defekte, smanjene intelektualne sposobnosti ili usporen govor. (Izvor: <http://www.msdc-prirucnici.placebo.hr/msdc-prirucnik/pedijatrija/kromosomopatije/trisomija-18> (27.3.2020.))

zajednici, kršćanskoj zajednici, životnoj zajednici, zajednici vjere. Nejasnoće su dugo trajale, no to nije bilo bitno jer su svi jednoglasno smatrali da je zajednica potrebna. Hodočašće u Lourdes nije ostalo samo jedno lijepo putovanje već mnogo više od toga. Početak jednog novog života u Crkvi.⁵⁶

Nakon povratka s putovanja krenulo se u organiziranje zajednica koje su se brzo formirale i započinjale s djelovanjem. Zajednica *Vjera i svjetlo* nastala je kako bi djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima pomogla pronaći svoje mjesto u Crkvi i društvu. Bila je to najvažnija svrha uskrsnog hodočašća u Lourdes 1971. godine.⁵⁷ Na putovanju u Lourdes sudjelovalo je i nekoliko desetaka osoba protestantske tradicije. Zajednica njeguje ekumenski dijalog i mogu pripadati i drugim tradicijama: anglikanskoj, pravoslavnoj i protestantskoj tradiciji. Najvažnije je ljudsko biće i čovjekov rast do punine. Svaki je čovjek na svoj način dio Crkve i potrebna mu je pomoć kako bi, bez obzira na njegovu religiju ili uvjerenje, živio i rastao u ljubavi. Pripadnost ljudskoj vrsti naša je prva pripadnost.⁵⁸ Tijekom narednih godina stvarane su i druge zajednice širom svijeta. Tako su zajednice već od samih početka postajale sve više svjesnije vlastitog poziva u Crkvi i društvu te svojeg ekumenskog poslanja.

Međunarodna zajednica *Vjera i svjetlo* službeno je utemeljena 1973. godine te je imala tri glavna cilja:

1. Osnivati zajednice prijateljstva i molitve s osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima i prijateljima.
2. Raditi na njihovom uključivanju u Crkvu i društvo.
3. Poticati ljudski duhovni život osoba s invaliditetom i pomagati im da razviju sve svoje sposobnosti.⁵⁹

2.3 Djelovanje zajednice *Vjera i Svjetlo*

Vjera i svjetlo je zajednica kojoj su u srcu djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom. Okružuju ih njihove obitelji i prijatelji, posebno mladi. *Vjera i svjetlo* im pruža mogućnost prepoznavanja i korištenja svojih darova te otkrivanja radosti

⁵⁶ Usp. M. H. MATHIEU, *Kratka povijest Vjere i svjetla u: Priručnik povodom 25. godišnjice rođenja Vjere i svjetla*, Zagreb, 1995., 2-5.

⁵⁷ Usp. J. VANIER, *Poziv Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 2-5.

⁵⁸ Usp. D. ČORIĆ, *Arka i Vjera i svjetlo - zajednice koje nas pozivaju da rastemo u međusobnoj ljubavi*, u: *Nova Prisutnost*, VI/3(2008), 425-427.

⁵⁹ Usp. J. VANIER *Poziv Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 5-6.

prijateljstva.⁶⁰ Roditelji djece s teškoćama u razvoju najprije se trebaju pomiriti sa stvarnošću s kojom su mnogi roditelji u sukobu jer ona ne odgovara njihovim opravdanim očekivanjima. Sanjali su savršeno dijete, puno života i sposobnosti, a dijete je ranjeno, ograničena mu je inteligencija, nerijetko i tjelesne sposobnosti. No, dijete je jedinstvena osoba čija sudbina ovisi o tomu hoćemo li čuti ili se oglušiti na poziv da budu voljeni i prihvaćeni. Također, nužno je da se roditelji pomire i sa samim sobom što je izuzetno teško jer su skloni samooptuživanju.⁶¹ Rođenje djeteta s teškoćama u razvoju jednako je velika patnja za očeve kao i za majke, ali se izražava na drugačiji način. Budući da su očevi fizički manje s djetetom mogu biti u napasti da se od njega udalje ili da izbjegavaju obitelj. Drugi pak očevi od djeteta traže previše. Ima i onih koji su razumjeli dubinski zov njihova djeteta, njegovu vitalnu potrebu za ozračjem mira koje proizlazi iz jedinstva među roditeljima i njihove međusobne ljubavi. Dijete žudi za ljubavlju roditelja, da ga oni ohrabruju i imaju u njega povjerenja. *Vjera i Svjetlo* za roditelje često predstavlja novo životno razdoblje. Roditeljima zajednica omogućuje potporu u kušnjama te jasnije mogu primjećivati nutarnju ljepotu svojega djeteta. Mnogi od njih s vremenom i sami postaju potpora drugim roditeljima koji su u vlastitim patnjama i svakodnevnim teškoćama. Braća i sestre djece s teškoćama u razvoju pozvani su prepoznati kako su oni izvor jedinstva i ljubavi. Imati brata ili sestru s teškoćama u razvoju nikad nije lako. Zato je bitno da braća i sestre u krilu zajednice nađu posebno mjesto. Bez prijatelja, napose mladih, *Vjera i svjetlo* ne bi mogla postojati niti se proširiti cijelim svijetom. Istovremeno, zahvaljujući zajednici, mnogi su mladi našli smisao života. Mnogi su mladi, koje je privlačilo Evanđelje, a odbijala Crkva, otkrili da je to jedna cjelina koja se međusobno nadopunjuje.⁶² Zahvaljujući osobi s invaliditetom, prijatelji počinju uviđati svijet različit od svijeta novca i materijalnih užitaka. Slaba i nezatna osoba poziva ih u svijet vjernosti, slušanja i vjere. To nisu životne zajednice, nego se članovi redovito susreću i povezuju vezama koje, kroz dijeljenje njihovih poteškoća i nada, slavlja, molitve i Euharistije i/ili druga vjernička slavlja, postaju sve dublje. Ove zajednice obično okupljaju oko trideset osoba.⁶³ Iako je u *Vjeri i svjetlo* vrijeme posvećeno zajedništvu, ograničeno je na jedan ili više susreta mjesečno (za vrijeme godišnjih odmora, duhovnih vježbi i hodočašća). Članovi zajednice iz toga crpe snažnu dinamiku i veliku nadu u dubok životni smisao. To se odnosi na roditelje koji više nisu tako izolirani, na osobe s invaliditetom koje u Isusovoj ljubavi

⁶⁰ J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 21.

⁶¹ Usp. *Isto*, 26.

⁶² Usp. *Isto*, 29.

⁶³ Usp. J. VANIER *Poziv Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 6.

mogu naći smisao svoga života i na prijatelje koji zahvaljujući prijateljstvu s najslabijima otkrivaju novi pogled na društvo. Ova duhovnost ima svoje korijene u dubokoj ljudskoj potrebi roditelja da izađu iz svoje izolacije i u potrebi djece da nađu prijatelje s kojima se mogu radovati. Taj zajednički odnos protkan molitvom i slavljinama postaje privilegirano mjesto.⁶⁴

Nevjerojatan procvat *Vjere i svjetla* širom svijeta može se objasniti upravo uskom vezom koja postoji između duhovnog života i ljudskih potreba.⁶⁵ Vizija zajednica *Vjere i svjetla* usredotočena je na evanđelje i na Pavlove poslanice u kojima je Bog odabrao ono što je ludo i slabo, ono što je najprezrenije da bi mijenjali ovaj svijet. Karizma *Vjere i svjetla* je zajedništvo i duhovni život prema Evanđelju, ali samo u obliku povremenih susreta. Međutim, mnogi roditelji trebaju i drugu vrstu pomoći kao što su specijalizirane škole i radionice za njihovu djecu. Zajednica pomaže obiteljima da izađu iz svoje izolacije, katkad osjećaja stida i otkriva im ono bitno, a to je da je njihovo dijete doista čovjek, da je dragocjeno i pozvano živjeti s Isusom.⁶⁶ Povijest zajednice je *Sveta povijest*.⁶⁷ Sveta je zato što nam kazuje nešto o Bogu, o čovjeku i odnosima između Boga i čovjeka. Biblija je povijest u kojoj se Bog objavljuje kroz osobnu povijest pojedinih ljudi i kroz konkretne činjenice. Četiri evanđelja su Isusova povijest. Ona nam otkrivaju tko je taj čovjek i koje je njegovo poslanje - Božja ljubav prema svim bićima. To je i povijest patnje. Rađanje i rast Crkve vidimo kroz povijest konkretnih događaja i određenih osoba. Povijest *Vjere i svjetla* je jedna od Božjih znakova.⁶⁸

I danas sve zajednice diljem svijeta funkcioniraju na način kojim su prve zajednice započele djelovanje. Svaki susret zajednice uključuje vrijeme razgovora i međusobnog slušanja. Cilj je stvaranje osobnih odnosa, kojima otkrivamo patnju i darove drugoga, te u kojima učimo poznavati drugoga po imenu. Dijeljenje u grupama omogućuju svakoj osobi izražavanje riječima ili drugim oblicima komunikacije koje su joj dostupne. Na taj način učimo pomagati drugima nositi njihovo breme, ohrabrivati ih, međusobno se podupirati i odgovarati na potrebe. Prijateljstvom punim nježnosti i vjernosti, postajemo jedni drugima znakom Božje ljubavi i milosti.⁶⁹ Iz odanog prijateljstva izvire radost koja je karakteristična za zajednicu *Vjere i svjetla*. Susreti su obilježeni trenucima radosti u kojima

⁶⁴ Usp. I. ŠIROKI, Župna zajednica i briga za osobe s posebnim potrebama, u: *SPV*, 1999., 89-90.

⁶⁵ Usp. J. VANIER, *Zajednica i rast*, Zagreb, 2007., 10-15.

⁶⁶ Usp. *Isto*, 16-18.

⁶⁷ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 23-27.

⁶⁸ Usp. *Isto*, 27-29.

⁶⁹ Usp. *Isto*, 180-183.

se pjeva, moli, zahvaljuje pleše te dijele obroci. Ponekad zajednice na dan susreta pozivaju goste koje dotakne otkriće sposobnosti osoba s invaliditetom jer stvaraju ozračje radosti. One jednostavnije žive u sadašnjem trenutku. Njihova poniznost i samozatajnost čine ih prirodno nadarenima za slavlje u zajednici. U zajednici se ne smije zaboraviti niti one koji su zatvoreni u svoju tugu i strahove. I oni imaju svoje mjesto u zajednici *Vjere i svjetla* te zahtijevaju osobitu pozornost.⁷⁰ Susret nalazi svoj vrhunac u molitvi, u zajedništvu s Bogom i euharistiji.⁷¹

Vrijeme i prisutnost važni su za produbljenje prijateljstva te se između mjesečnih susreta, članovi zajednice susreću u manjim grupama ili u dvoje. Zajedno razgovaraju o svom životu, strahovima, snovima, nadama; mole, čine dobra djela jedni drugima, zabavljaju se, dijele obrok ili druge aktivnosti koje hrane prijateljstvo.⁷²

Djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom imaju bitnu ulogu u našim životima, društvu i Crkvi. Da bi mogli razvijati svoje darove i napredovati, potrebno im je da budu integrirani i da imaju prilike sudjelovati u životu ljudske zajednice. *Vjera i svjetlo* uvelike brine o integriranju zajednice i njihovih članova u aktivnosti društva, Crkve, kršćanske zajednice, župe. Potreba za integracijom, koja postoji u svakoj osobi i svakoj zajednici, otkriva nam i naše zvanje i naše poslanje. Članovi zajednice traže način na koji će zajedno moliti kao braća i sestre ujedinjeni u Isusu Kristu. Svi su pozvani radosno otkrivati i cijeniti istinske kršćanske vrijednosti koje imaju ishodište u njihovoj zajedničkoj baštini. *Vjera i svjetlo* vjeruje da slaba osoba i osoba s invaliditetom može postati izvorom jedinstva u društvu i u svakoj crkvi, kao i među crkvama i narodima.⁷³

Osim redovitih susreta, djelatnosti zajednica su raznolike. Ove se djelatnosti javljaju prema potrebama i kreativnosti pojedinaca te prema Božjem nadahnuću. Među inicijativama su kampiranja, duhovne obnove, hodočašća, radionice iz kojih se financiraju na način da rade svoje rukotvorine te ih prodaju u župnoj zajednici. S druge strane, neke zajednice organiziraju dodatno druženje i različite aktivnosti s osobama s invaliditetom kako bi njihovim roditeljima omogućili odmor.⁷⁴ Postoje i aktivnosti koje nisu područje *Vjere i svjetla*, npr.; upravljanje ustanovama, domovima, školama i odmaralištima. To

⁷⁰ Usp. J. VANIER, *Pismo Ivanu Pavlu II. povodom primanja nagrade Pavao VI.*, 1997., 5-6.

⁷¹ Usp. M. H. MATHIEU, *Kratka povijest Vjere i svjetla*, u: *Priručnik povodom 25. godišnjice rođenja Vjere i svjetla*, 1995., 2-6.

⁷² Usp. J. VANIER, *Blago naših zajednica*, u: *Pismo mojoj braći i sestrama u Arci i Vjeri i svjetlu*, Trosly, 1999., 8-11.

⁷³ Usp. *Isto*, 23-25.

⁷⁴ Usp. J. VANIER, *Poziv Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 10.

treba prepustiti drugim kvalificiranim udruženjima koja mogu biti nadahnuta *Vjerom i svjetlom*. Čuvajući duh i poslanje, važno je da zajednice što više surađuju s drugim udruženjima u službi djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom i njihovih obitelji. Zajednice po svijetu čine jednu veliku međunarodnu obitelj. Na svakom kontinentu, zemlji i u svakoj zoni nose se bremena, patnje i radosti jedni drugih. Solidarnost se izražava financijskom potporom za život zajednice, ali i dijeljenjem specifičnih darova, mudrosti i iskustva, prijateljstva, vjernosti u molitvi. Kao članovi iste obitelji, zajednice nastoje živjeti u jedinstvu i ljubavi.⁷⁵

Zajednica ima svoj temelj i u Konstituciji čiji je cilj predstaviti pokret, definirati što je zajednica *Vjera i svjetlo* i opisati načine koordinacije na različitim razinama. Ova se Konstitucija ne može odvojiti od Povelja koja joj prethodi i definira njezin duh. Svi članovi imaju odgovornost produbljivati i obnavljati svoj poziv u življenju duhovnosti Povelje. Na njima je također i odgovornost neprestano obogaćivati život u zajednici, sudjelovati u organizacijskim aktivnostima i podupirati provinciju i međunarodnu obitelj. *Vjera i svjetlo* je odgovorna za uspostavljanje i održavanje strukture koja će osigurati valjanu organizaciju i donošenje odluka kao i pružanje potpore svojim članovima i zajednicama u neprekidnom rastu i privrženost najranjivijim članovima. Svaka odgovornost u *Vjeri i svjetlu* je služenje. Služenje je temeljna dimenzija potrebna za njegovanje i promicanje iskonskih vrijednosti te istovremeno za širenje poslanja u svijetu.⁷⁶ U zajednici postoje tri domene odgovornosti: zajednica, provincija i međunarodna obitelj.⁷⁷ U svakoj je domeni potrebno voditi brigu o održavanju ravnoteže kroz tri aspekta kako bi funkcionirali skladno:

1. predstavništvo (zastupanje) članova
2. djelotvorna uprava (vlada) koja uživa poštovanje svojih članova
3. potpora mjerodavnih izvora koji u zajednicu unose život. Tako osobe kojima je povjerena odgovornost služe članovima u nekom od ovih aspekata.⁷⁸

2.4 Struktura zajednice *Vjera i svjetlo*

Zajednicu može tvoriti grupa od najmanje deset osoba koje to žele i koje prihvaćaju Povelju i Konstituciju. Ako zajednica prijeđe pedeset članova, potrebno ju je podijeliti i

⁷⁵ Usp. J. VANIER, Poziv *Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 7-8.

⁷⁶ Usp. *Isto*, 13-14.

⁷⁷ Usp. J. VANIER, Programski svezak za prvu godinu Međunarodne udruge *Vjera i svjetlo*, u: *Vodič za koordinatora*, Paris, 1993., 1-5.

⁷⁸ Usp. *Isto*, 5-6.

oformiti novu zajednicu. Jednom godišnje svi članovi zajednice sastaju se kako bi potvrdili svoju privrženost zajednici u predstojećoj godini. Također, oni vrednuju učinjeno u prošloj godini, određuju prioritete i odlučuju koje će aktivnosti poduzeti u sljedećoj godini. Zajednica povjerava koordinacijskom timu planiranje i organiziranje tih aktivnosti.⁷⁹

Koordinacijski tim odgovoran je za život zajednice. Sastaje se između mjesečnih susreta kako bi odredio prioritete, pripremio i vrednovao okupljanja zajednice, kao i druge aktivnosti koje su članovi odlučili poduzeti. Koordinacijski tim brine se za duh zajednice i podjeljuje odgovornosti. Njegova snaga leži u njegovu jedinstvu. Koordinacijski tim sastoji se od četiri do osam osoba i uključuje barem jednog roditelja, jednog prijatelja, duhovnika i, ako je to moguće, osobu s invaliditetom.⁸⁰ Duhovnika bira koordinacijski tim ili zajednica. Duhovnik se bira na tri godine, što je obnovljivo. Najčešće, duhovnik zajednice jest župnik župe u kojoj zajednica djeluje i radi. Koordinacijski tim mora se redovito obnavljati. Koordinatora zajednice biraju članovi zajednice. Njegova uloga je da učvršćuje jedinstvo, vodi, ohrabruje i brine se za koordinacijski tim i zajednicu. Koordinator se bira na mandat od 3 godine koji je dvaput obnovljiv. Svaka zajednica ima koordinacijski tim, svaka provincija ima provincijski tim, te na međunarodnoj razini nalazi se upravni odbor.⁸¹

Sve zajednice dio su „međunarodne obitelji.“ Nijedna zajednica ne plovi sama. Svaka je dio male flote koje plove zajedno i koje prati i potiče jedna odgovorna osoba. Odgovorna osoba je povezana s odgovornim iz provincije koji organizira susrete, edukacije, hodočašća, što čini jednu proširenu obitelj s kojom smo u neposrednom kontaktu. *Vjera i Svijetlo* je jedinstvena obitelj.

U okupljanjima zajednice velika je pomoć Itinerar kojega svake godine priprema neka druga međunarodna ekipa. Ona predlaže temu za cijelu godinu koja je najčešće uzeta iz Evanđelja.⁸² Tema se obrađuje u dvanaest poglavlja, predlaže pantomimu, pitanja, ideje za organizaciju, umjetničke radionice, prijedloge igara i molitvu. Svaka zemlja i svaka zajednica prilagođava Itinerar svojoj kulturi i potrebama. Itinerar je snažna poveznica koja spaja sve zajednice svijeta u zajedničko razmišljanje i istu duhovnost. Mnoge se zajednice sastaju subotom ili nedjeljom i tako potiču na sudjelovanje na župnoj i Nedjeljnoj misi.

Svaki se susret sastoji od tri dijela koja nisu fiksna:

⁷⁹ Usp. J. VANIER, *Poziv Vjere i svjetla*, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 18.

⁸⁰ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 233.

⁸¹ Usp. *Isto*, 234.

⁸² Kao na primjer: *Život u Nazaretu ili Isusovi prijatelji*.

1. dobrodošlica i podjela

2. molitva

3. zakuska i slavlje.

Treba dodati i vrlo važan četvrti element, a to je ustrajnost. Nadahnuće za zajednicu dolazi iz života prvih kršćanskih zajednica koje su po riječima svetoga Luke bile jedno tijelo i jedna duša: „*Bijahu postojani u nauku apostolskom u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama. U kućama bi lomili kruh te u radosti i prostodušnosti srca zajednički uzimali hranu hvaleći Boga.*“ (Dj 2, 42 - 47)

Prihvaćanje ima vrlo važnu ulogu. Pjesmom ili plesom zajednica započinje svoj susret. Sjedenjem u krugu koji je uvijek spreman za dodatno širenje, igra se igra u kojoj se ponavljaju imena članova zajednice. Nakon toga, prelazi se na izvještaj o novostima koje su se događale proteklih dana i tjedana. Slijedi važno vrijeme slušanja Božje riječi. Ta riječ se prepričava kako bi lakše razumjeli. Duhovnik ili voditelj susreta postavlja pitanja na zadanu temu te svi otvoreno razgovaraju, iznose svoje probleme i stavove. Nakon razgovora, zajednica proživljava Evanđelje kroz glumu: raspodjeljuju se uloge svima te se pazi da nitko nije isključen. Drugi važan dio susreta su male grupe od pet do sedam članova u kojima je po mogućnosti u ekipi jedan član iz koordinacije. U malim skupinama svatko govori slobodno i iz srca.⁸³

Molitveni kutak se brižno priprema tijekom zajednice. Slika Majke Božje ili Gospin kip, cvijeće, svijeće, sve to poziva da se usmjerimo na Boga. Posve jednostavnim riječima Ocu iskazujemo četiri temeljne riječi: *Volim te, Hvala, Oprosti, Molim te!* Mnoge zajednice po nekoliko minuta posvećuju *Molitvi siromaha* koja je došla sve do kraja svijeta zahvaljujući međunarodnom duhovniku svećeniku Josephu. To je molitva onih koji ne mogu razmišljati nego ljubiti. Trenutak opuštanja i jedinstva je zajedničko blagovanje za istim stolom. U tom dijelu slave se rođendani. Jednom godišnje na nekoliko trenutaka svatko postaje jedinstven. Nakon što je ugasio svjećice na torti, njemu se pjeva i zahvaljuje se Bogu što je tu. Svaka zajednica ima svoje običaje, ali rođendani su posvuda i uvijek vrlo važni. Susret u zajednici zauzima tek nekoliko sati mjesečno što je mnogima jako malo. Prije nego što se razidu, razmjene se neki znak pažnje koji osobu prati cijeli mjesec. Plamen zajedništva održavaju sitnice koje nadahnjuju prijateljstvo (kao na primjer

⁸³ Usp. Vodič za koordinate zajednice Vjera i svjetlo, u: *Priručnik za internu uporabu*, Pariz, 1998., 1-3.

telefonski poziv, razglednica, večera, šetnja, pomoć). Između susreta, neke zajednice predlažu nešto formalnije veze u manjim skupinama koji održavaju kontakte duhovnog karaktera.⁸⁴

Uspoređujući zajednicu *Vjera i svjetlo* i *Arku*, ustanovilo se da je prednost *Vjere i svjetla* nasuprot *Arke* u tome što je mnogo jednostavnije pokrenuti takve zajednice. Da bi se utemeljila jedna zajednica, ne traži se u prvom redu novac, već želja za susretom, za stvaranjem skupine u kojoj će se ljudi međusobno povezati. Život u kućama *Arke* je posve jednostavan, zajedno se stvara neka vrsta nove kulture u kojoj se komunikacija sastoji od radosti i smijeha. Tu je i rad kao i pedagogija te terapija koju provode profesionalci.⁸⁵ U samom srcu, središtu života su obroci kao mjesto blaženstva. Ove se zajednice temelje na Isusovim riječima: „Kada priređuješ objed ili večeru ne pozivaj svojih prijatelja ni braće ni rodbine, ni bogatih susjeda da ne bi možda i oni tebe pozvali i tako ti uzvratili. Nego kada priređuješ gozbu pozovi siromahe, sakate, hrome, slijepe. Blago tebi jer oni ti nemaju čime uzvratiti.“ (Lk 14, 12 - 14). Jest i za istim stolom s isključenima je evanđeosko blaženstvo. *Arka* se razvila u tom zajedništvu s osobama koje su isključene iz društvenog i crkvenog života.⁸⁶ Zajednice *Vjera i svjetlo* i *Arke* su prave škole ljubavi od Boga i „(...)svaki koji ljubi od Boga je rođen i poznaje Boga.“ (1Iv 4, 7). Ljubav je put prema Bogu. Duhovnost ovih zajednica je ista, ali se ne mogu konkretizirati na isti način. *Arka* je zajednica u kojoj se živi zajedno, a *Vjera i svjetlo* zajednica u kojoj se redovito susreće. Karizma tih zajednica je zajednički život strukturiran oko onih najslabijih.⁸⁷

3. ZAJEDNICA VJERA I SVJETLO U HRVATSKOJ

Godine 1992., u Sloveniji su se pripremali prvi temelji za zajednicu *Vjera i svjetlo*. Na njihovoj svečanosti sudjelovala je skupina mladih iz Hrvatske koja je bila dirnuta i oduševljena ovom zajednicom. Klicu zajednice nosili su u srcima sve do 1993., godine kada su na duhovnoj obnovi s Jeanom Vanierom odlučili osnovati prvu zajednicu u Hrvatskoj. Nedugo zatim, u župi sv. Franje Ksaverskog u Zagrebu okupili su se prijatelji, roditelji i njihova djeca s teškoćama u razvoju, osobe s invaliditetom iz Centra za rehabilitaciju grada Zagreba, Orlovac i duhovnik te počeli graditi prvu zajednicu.⁸⁸ Zajednica je mijenjala mjesto okupljanja, od Ksavera preko Samostana sestara milosrdnica

⁸⁴ Usp. Vodič za koordinate zajednice *Vjera i svjetlo*, u: *Priručnik za internu uporabu*, Pariz, 1998., 3-5.

⁸⁵ Usp. J. VANIER i M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 12-15.

⁸⁶ Usp. *Isto*, 19-20.

⁸⁷ Usp. *Isto*, 22.

⁸⁸ Usp. C. BARIČEVIĆ, *Isus je put k radosti*, u: *Vodič za 2019/2020. godinu*, Virovitica, 2019., 83-84.

u Frankopanskoj do župe Majke Božje Lurdske u Zagrebu. Kada je zajednica počela okupljati prevelik broj osoba, podijelila se 1997. godine na tri zajednice. Duhovnici koji su zbog službe premješteni u druge gradove, često bi sa sobom ponijeli i sjeme *Vjere i svjetla* i ostajali vjerni daru koji su primili. Tako su krajem 90-ih nastale zajednice u Belišću, Zadru, Rijeci, Čakovcu i Đakovu, Osijeku. Od 2000. godine pa nadalje ubrzano raste broj zajednica. Osnivaju se zajednice u Donjem Miholjcu, još jedna u Zagrebu i Osijeku, tri zajednice u Vinkovcima zatim u Valpovu, Virovitici, Ivankovu, Vukovaru, Županji, Čepinu, Đurđevcu, Kloštru Podravskom, Koprivnici, Zaprešiću, Sisku, Slavanskom Brodu.⁸⁹

Danas je provincijski koordinator zajednica Zvonimir Vnućec iz zajednice *Krijesnice* u Zagrebu te nacionalni duhovnici o. Ervin Ukušić i o. Viktor Grbeša.⁹⁰ Kao međunarodna zajednica, *Vjera i Svjetlo* je podijeljena u zone po raznim kontinentima. Tako Hrvatska pripada zoni u kojoj je Švicarska, Italija, Slovenija, Grčka i Cipar. Zajednice u Hrvatskoj međusobno kontaktiraju preko svojih predstavnika. Postoje zajednički sastanci na nacionalnoj ili međunarodnoj razini, nastoji se organizirati jedno zajedničko hodočašće, seminari, duhovne vježbe. Svaka zajednica je povezana i sa svojom bratskom zajednicom. One si međusobno pomažu, susreću se i rastu u zajedništvu i bratstvu.⁹¹

3.1 Zajednice *Vjera i svjetlo* u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji

Đakovačko-osječka nadbiskupija ima mnogobrojne zajednice, a to su: Belišće, zajednica Betlehem koja djeluje u župi Svetog Josipa Radnika. Vinkovci imaju tri zajednice: *Marijine zvjezdice* u Župi sv. Ćirila i Metoda, *Zajednica Srce* sv. Vinka Pallottija te zajednica *Presveto Srce Isusovo* u istoimenoj župi. Zajednica u Donjem Miholjcu, *Sveti Mihael*, djeluje u Župi sv. Mihaela Arkandela. Vukovar ima zajednicu *Lađica* u Župi sv. Filipa i Jakova. U Župi Svih Svetih u Đakovu djeluje zajednica *Tratinčice Majke Terezije*. U Ivankovu djeluje zajednica *Sveti Ivan Krstitelj* u istoimenoj župi. Osijek broji tri zajednice, a to su: *Plamen ljubavi* (Uzvišenje Svetog Križa), *Radost* (Župa sv. Ćiril i Metod) te zajednica *Zrno gorušice* (Župa sv. Josipa Radnika). Županja ima zajednicu *Noa* u Župi Mučeništva sv. Ivana Krstitelja, a Otok zajednicu *Živi potocić* u Župi sv. Antuna Padovanskog,. U Valpovu djeluje zajednica *Dva srca* u Župi Bezgrešnog

⁸⁹ Usp. C. BARIČEVIĆ, Isus je put k radosti, u: *Vodič za 2019/2020. godinu*, Virovitica, 2019., 84.

⁹⁰ Usp. *Isto*, 85.

⁹¹ Usp. J. VANIER, M. H. MATHIEU, *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 115-116.

Začeca BDM, te u Slavonskome Brodu zajednica *Kapljice Dobrote* u Župi sv. Nikole Tavelića.⁹²

3.2 Aktualizacija jednog susreta zajednice *Vjera i svjetlo*

Tema: *Isus je put k radosti*- Iv 21, 1-14, čudesno ribarenje

Susret započinje radosnim dočekivanjem članova zajednice.⁹³ Nakon okupljanja svi članovi sjedaju u krug te koordinator ili voditelj zajednice susret započinje znakom križa i molitvom *Vjere i svjetla*. Pozdravlja sve prisutne, predstavlja nove članove te igraju igru ponavljanja imena kako bi svatko znao sva imena članova. Također se mogu razmijeniti potrebne informacije, događanja. Članovi imaju priliku podijeliti s drugima novosti u njihovim životima te reći što su radili proteklih tjedana dok se nisu vidjeli.⁹⁴ Dijeljenje se sastoji od oživljavanja zadanog ulomka iz Evanđelja te rada po grupama. Oživljavanje Evanđelja je način na koji se lakše prilagođava Božja riječ onima koji je ne mogu razumjeti. Riječ se oživljava kroz glumu! Svaki član zajednice dobije svoju ulogu. Nitko od članova ne smije biti pasivni promatrač. Ako Evanđelje i nema puno uloga, ostalima se dodjeljuje uloga apostola. Oživljavanje Evanđelja je spontano te se ono ne uvježbava niti se uči tekst. Svima je dopušteno biti ono što jesu i da prenesene riječi prikažu na svoj način. Nakon proživljenoga Evanđelja, koordinator dijeli prisutne u grupe. Najčešće su to grupe roditelja koje vodi duhovnik ili onaj koji se pripremio za tu grupu, grupa osoba sa teškoćama u razvoju, te grupa prijatelja. Svaka od grupa razrađuje tekst na svoj način što ćemo i vidjeti kroz konkretan primjer na temu *Isus je put k radosti*.⁹⁵ Nakon rada u

⁹² Usp. *Vodič za koordinate zajednice Vjera i svjetlo*

⁹³ Aktualizacija jednog susreta.

Tema: *Isus je put k radosti* (Iv 21, 1-14, čudesno ribarenje)

Na ulazu u dvoranu ili prostor gdje se susreće zajednica važno je istaknuti sliku, zagonetku, fotografiju ili nešto slično što je vezano uz temu toga susreta. Tako se članovima daje naslutiti koja je tema toga susreta.

⁹⁴ Na ovu temu u vodiču je predloženo da se svakom članu da: *kriška kruha, pecivo, komad pite ili nešto slično što će prema običajima zajednice predstavljati kruh s kojim je Isus dočekao svoje učenike na obali. Kruh svagdanji je izvor radosti za sve.* (Izvor: C. BARIČEVIĆ, *Isus je put k radosti*, u: *Vodič za 2019/2020.godinu*, Virovitica, 2019., 20-21.)

⁹⁵ Oživljavanje Biblijskog teksta Iv 21, 1-14: *Oživljava se rođenje velike radosti. Na početku sveti Petar je jako tužan jer misli da Isus više ne treba njega ni druge učenike. Zato oni odlaze ribariti. Kasnije, međutim, shvaća da Uskrslu Krist želi biti njegov prijatelj i da ga treba. Isus ga ne odbacuje, ne odbija niti ga je zanijekao iako je sveti Petar njega zanijekao tri puta. Isus treba Petra kao što Isus treba sve nas.*

Predložene uloge: Petar, ostali apostoli, Isus, ljubljani učenik

Pitanja za tumačenje teksta

- Zašto je Petar tužan na početku priče?

- Zašto ide ribariti ?

grupama, svi članovi se ponovno okupljaju u krug u kojem svatko od članova ima priliku na glas izreći svoju hvalu Bogu na svim darovima i dobročinstvima.⁹⁶ Četvrti dio susreta sastoji se od igre, plesa i pjesme. Svaki susret na određenu temu ima i igru za kraj. Ovo vrijeme je predviđeno i za slavlja rođendana. Na kraju susreta, pjeva se pjesma koja obilježava susret i koja će se pjevati tjednima do idućega susreta. Sudionici se dogovaraju za privatne susrete, posjete te svi radosni odlaze svojim kućama noseći svjetlo ove zajednice kroz svoje svakodnevne živote i poteškoće.

- Jesu li što ulovili

- Zašto je uronio u vodu ?

U malim skupinama

Kada je Ivan stajao na obali Genezaretskog jezera, čuo je poznati poziv „baci mreže“ i shvativši da je to bio Isus koji je stajao ispred njega, ispunio se radošću.

- Koga ja volim susresti? Tko te od tvojih poznanika razgali kada ga susretneš? Zašto?

- Kada prepoznamo Isusa u našim životima?

- Zbog čega ti je drago? Što možeš podijeliti s drugima da i njih učiniš sretnima? (Izvor: C. BARIČEVIĆ, Isus je put k radosti, u: *Vodič za 2019/2020.godinu*, Virovitica, 2019., 20-21.)

⁹⁶ Uz ovu temu: *voditelj susreta potiče sve da zahvala Isusu što nas On treba, što ga možemo prepoznati u riječima i u obredima naše kršćanske zajednice, uključujući svetu misu i svetu pričest. Svaki član mu zahvaljuje za radost koju nosi u srcu. Nakon zahvaljivanja moli se molitva siromaha.*

Na ovu zadanu temu pjeva se pjesma: Pusti mreže te! (Izvor: C. BARIČEVIĆ, Isus je put k radosti, u: *Vodič za 2019/2020.godinu*, Virovitica, 2019., 21-22.)

Zaključak

U ovome je radu stavljen važan naglasak na zajednice *Vjera i svjetlo* i *Arka* koje aktivno djeluju u našoj domovini i na međunarodnoj razini. U radu je jasno opisan nastanak i struktura zajednica. Upoznali smo utemeljitelja zajednice te vidjeli njegov doprinos za cjelokupno čovječanstvo. Poslanje djelovanja u tim zajednicama potječe od Kristova djelovanja i odnosa prema bolesnicima i patnicima života. Odnos prema osobama s invaliditetom polazi od dostojanstva svake osobe koja ima pravo biti aktivna u društvu i Crkvi. Djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom može se pružiti prilika da čitaju, pjevaju u zboru, ministriraju ili sudjeluju u nekoj drugoj pastoralnoj aktivnosti. Potrebno je pronaći njihov talent koji su možda duboko zakopali u sebi te im pružiti priliku da taj talent umnažaju. Nužno je pokrenuti njihovo sudjelovanje kako bi se osjećali prihvaćenima i voljenima od strane župne zajednice. U radu se je dan osvrt i na djelovanje zajednice *Vjera i svjetlo* u Republici Hrvatskoj i Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. Razvoj i djelovanje brojnih podružnica na području Nadbiskupije jasno pokazuju kako postoji plodno tlo za konkretno pastoralno djelovanje u službi osoba s invaliditetom. Aktualizacijom susreta u podružnici *Kapljice dobrote* jasno je dočarana ljepota pomaganja i pružanja ljubavi bližnjima. Sve ovo ukazuje na činjenicu kako mi kao zajednica trebamo omogućiti i štititi dostojanstven život djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom, pružati podršku obiteljima i, u skladu sa socijalnim naukom Crkve, buditi svijest društva o ovoj problematici. Iz dana u dan dužni smo mijenjati svoj pogled na osobe s invaliditetom.

Gledajući Isusov primjer kako je uvijek pomagao potrebitima te postupao diskretno s bolesnima, svi su kršćani pozvani da ne okreću leđa patnjama braće i sestara. Krist nas uči da dobro treba činiti ne očekujući glasna priznanja i hvalu. Također, Isus nas uči i dvostruku ozdravljenju: ozdravljenju od bolesti i fizičke patnje te ozdravljenju od straha koji nas tjera da marginaliziramo bolesne ili one u patnji. Prema osobama s invaliditetom potrebno je biti otvoren. One nisu problem već prilika društvu da pokaže svoju brigu i solidarnost prema najslabijima. Kršćanin treba biti protagonist riječi *Effata*, koja u prijevodu znači *budi otvoren*. Nužno je da se mi kao vjernici otvorimo potrebama svih koji su u patnji i koji trebaju pomoć izbjegavajući pritom sebičnost i zatvaranje naših srca.

Bibliografija:

Crkveni izvori i dokumenti:

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Apostolicam actuositatem*. Dekret o apostolatu laika, u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), br.8,Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Christus Dominus*.O pastirskoj službi biskupa, u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), br. 41, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, u: *Dokumenti* (7. XII. 1965.), Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi u: *Dokumenti*(21. XI. 1964.), Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*. Dekret o službi i životu prezbitera, u: *Dokumenti*,(7. XII. 1965.), br. 6, Zagreb, 2008.

IVAN PAVAO II., *Apostolsko pismo Salvifici doloris*, Spasonosno trpljenje, Zagreb, 1985.

IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, u: *Dokumenti*, br. 21 i 41, Zagreb, 1979.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*. Obiteljska zajednica, u: *Dokumenti*, br. 64, Zagreb, 1979.

JUERUZALEMSKA BIBLIJA, *Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama* iz “La Bible de Jérusalem”, A. REBIĆ (ur.), J. FUČAK (ur.), B. DUDA (ur.), Zagreb, 2011.

KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, *Hrvatska biskupska konferencija*, Zagreb, 1994.

Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996.

Samostalna djela i časopisi:

B.ACAN, LJ. IVANKOVIĆ, *Zajednica Arka: jedinstvo u različitostima; u Nova prisutnost*, VI/3 (2008.) 425-458.

C. BARIČEVIĆ, *Vodič za 2019/2020.godinu, Isus je put k radosti*, Virovitica, 2019., 84-85.

ĆORIĆ, D., Arka i Vjera i svjetlo zajednice koje nas pozivaju da rastemo u međusobnoj ljubavi; u: *Nova Prisutnost*, VI/3 (2008)

HOHNJEC N., Job. Nedužni patnik, u: *Vjesnik đakovačke biskupije*, 2 (2000.), 120-145.

JURIĆ,S., *Što je Bog rekao o patnji. Problem patnje u Starom zavjetu*, Zagreb, 1997., 15-20.

LUJIĆ, B., *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005., 170-179.

MORRIS, L., *Tumačenje evanđelja po Luki; Novozavjetni komentari*, Novi Sad, 1983., 10-11.

ODOBAŠIĆ, T., Osobe s posebnim potrebama aktivni su članovi Božjeg naroda, u: *SPV*, Zagreb, 1999., 10-15.

RUNJE, D., Skrb za bolesnike – Kristovo poslanje, u: *Služba riječi*, 53(2013.)3/4, 240-255.

ŠIROKI, I., Župna zajednica i briga za osobe s posebnim potrebama, u: *SPV*, 1999., 89-90.

VANIER, J., MATHIEU, M.H., *Nikad više sami*, Međugorje, 2016., 1-243.

VANIER, J., *Hodam s Isusom*, Zagreb, 2007., 12-56.

VANIER, J., Poziv vjere i svjetla, u: *Povelja i konstitucija*, Lourdes, 1982., 2-18.

VANIER, J., *Sveta povijest osobe*, Zagreb, 2002., 15-57

VANIER, J., *Zajednica i rast*, Zagreb, 2007., 10-15.

ZOVKIĆ, M., *Isusovo poslanje siromasima, bolesnima i potlačenima*, Sarajevo, 2002., 308-309.

Priručnici:

MATHIEU, M. H., Kratka povijest Vjere i svjetla, u: *Priručnik povodom 25. godišnjice rođenja Vjere i svjetla*, Zagreb., 1995., 1-12.

UN-ov priručnik za saborske zastupnike: *Od isključenosti do jednakosti: Ostvarivanje prava soba s invaliditetom*, Zagreb, 2008.

VANIER, J., Programski svezak za prvu godinu Međunarodne udruge Vjera i svjetlo, u: *Vodič za koordinate*, Paris, 1993., 1-6.

Vodič za 2019./2020.godinu, *Isus je put k radosti*, Zagreb, 2019., 20-25.

Ostali izvori:

Narodne novine (2006.) Zakon o pravima osoba s invaliditetom. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2) br. 41/01 i 55/01

Narodne novine (2006.) Zakon o pravima osoba s invaliditetom. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2) br. 5/08 i 112/12

Narodne novine (2006.) Zakon o pravima osoba s invaliditetom. Zagreb, Narodne novine d.d., 50(2) br. 76/10, 85/10, 04/13

SLOŠNJAK, A., *Posebno izvješće pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u svrhu podizanja razine svijesti o primjeni UN konvencije o pravima osoba s invaliditetom*, Zagreb, 2012.

VANIER, J., *Pismo Ivanu Pavlu II. Povodom primanja Nagrade Pavao VI.*, Zagreb, 1997.

VANIER, J., Blago naših zajednica, u: *Pismo mojoj braći i sestrama u Arci i Vjeri i svjetlu*, Trosly, 1999., 1-25.

<http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msdprirucnik/pedijatrija/kromosomopatije/trisomija-18> (Posjećeno: 27.3.2020.)

<https://srce-cp-split.hr/2013/12/04/> (Posjećeno: 26.3.2020.)